

5. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / *Права людини*. – 2018. – 661 с. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/do-parlamentu-napravleno-schorichnu-dopovid-upovnovazhenogo-z-prav-yudini/>

Конський В.Ю.

аспірант,

Національна академія Служби безпеки України

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКЛИКІВ ДО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань є відносно новим злочином у Кримінальному кодексі України (далі – КК) проти основ національної безпеки. З початком збройного конфлікту на сході нашої держави, Україна змушена була прийняти сучасні виклики у формі нового виду злочинної діяльності, який певний час істотно знижував ефективність безпосереднього застосування можливостей Збройних сил України та інших військових формувань під час проведення Антитерористичної операції. Злочин, передбачений ст. 114-1 КК, в тій чи іншій формі вже давно існує у кримінальних кодексах багатьох країн світу, проте тільки реальні події, що загрожують національній безпеці, стали дійсною причиною доповнення чинного КК відповідною статтею.

Разом з тим, вказані зміни до кримінального законодавства України не повною мірою охопили всі можливі суспільно-небезпечні посягання в контексті перешкоджання законній діяльності Збройних сил України. Так, ст. 114-1 КК передбачає лише одну форму об'єктивної сторони – безпосередньо перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. Дискусійним і на теперішній час залишається питання, чи є, наприклад, публічні заклики до такого перешкоджання чи розповсюдження матеріалів з такими закликами вираженням вказаної форми діяння.

Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань досліджувалась О.Ф. Бантишевим, Д.О. Олейниковим, Є.В. Пилипенком, М.А. Рубашенком, Р.Л. Чорним та ін. Проблеми поняття публічності та публічних закликів знайшли своє відображення у працях С.В. Дьякова, П.В. Пекара, Р.В. Стецишина, М.В. Турецького, А.Н. Трайніна та ін.

КК містить низку злочинів, однією з форм об'єктивної сторони яких є публічні заклики до певних дій. Вказані норми передбачені ч. 2 ст. 109, ч. 1-3 ст. 110, ч. 1, 2 ст. 258-2, ст. 295, ст. 436, ч. 2 ст. 442 КК.

На думку С.В. Дьякова, заклики – це така форма впливу на свідомість, волю та поведінку людей, коли шляхом безпосереднього звернення до них формується спонукання певного виду діяльності. Він вказує, що такі заклики суб'єкта мають визначену мету – об'єднати людей, активізувати їхню волю та спрямувати їхню поведінку у русло реалізації мети, визначеної у диспозиції відповідної статті [1, с. 44].

Поняття публічності в законодавстві України чітко не визначено, в юридичній ж літературі існує декілька поглядів на це питання. Вважаємо, що слід погодитись з Д.О. Олейниковим, який пропонує розглядати публічність у двох аспектах. По-перше, заклики адресуються невизначеному широкому колу осіб. Звернення може бути вчиненим і до одного громадянина, проте у присутності інших, коло яких не обмежене персональними рамками. По-друге, сама обстановка вчинення злочину повинна свідчити про те, що особа, яка здійснює заклики, вчиняє їх у відповідному місці чи у відповідний спосіб, які дозволяють сприймати такі заклики широкому колу осіб. Про публічність у цьому аспекті можуть свідчити, наприклад, громадське місце, місце скупчення великої кількості осіб, проголошення закликів з використанням засобів масової інформації і т. ін. [2, с. 17].

Суспільна небезпечність – це одна з ознак злочину, яка полягає в тому, що злочин заподіює істотної шкоди суспільним відносинам, охоронюваним законом про кримінальну відповідальність, або створює реальну загрозу її заподіяння. Суспільна небезпечність перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань полягає в можливості завдання шкоди суспільним відносинам, що забезпечують обороноздатність України. Значущість цього об'єкта кримінально-правової охорони знаходиться на достатньо високому рівні поруч з іншими охоронюваними суспільними відносинами. Проте чи дійсно публічні заклики до вчинення такого

діяння мають право на існування в якості однієї з форм об'єктивної сторони злочину передбаченого ст. 114-1 КК?

Окремі вчені, досліджуючи термін публічності в кримінальному праві, задавалися питанням, чому закон про кримінальну відповідальність передбачає в окремих складах злочинів юридичну відповідальність за публічні заклики до вчинення певних злочинних дій, а не розглядає їх в якості підбурювання як вид співучасті у злочині.

Публічні заклики можуть виступати спусковим механізмом для виконавця до вчинення конкретного злочину. Суспільна небезпечність публічних закликів до перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань робить реальною можливість шляхом вчинення таких дій вплинути на формування суспільної думки, яка може перетворитися на реальні дії. Дії не однієї особи а, можливо, десятків і сотень осіб.

Тому диференціація публічних закликів і підбурювання до вчинення злочину як є правильним і виваженим рішенням. Якщо підбурювання до злочину здійснюється щодо окремо взятого виконавця злочину, якого деколи можна відмовити від вчинення злочину, то публічні заклики позбавлені такої конкретики і саме в цьому полягає їх небезпека. Шляхом здійснення публічних закликів виникає вплив на свідомість (а інколи і підсвідомість), волю та поведінку людини. Таким чином, безліч осіб за несприятливих для права умов можуть об'єднуватись та вчиняти злочин масово. А це значно підвищує суспільну небезпечність діяння.

Аналізуючи злочини, передбачені КК, де формою об'єктивної сторони є публічні заклики чи розповсюдження матеріалів з такими закликами, можна знайти підтвердження попередньої тези. Зокрема, це дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України; вчинення терористичного акту; погроми, підпали, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницьке виселення громадян, що загрожують громадському порядку; агресивна війна або розв'язування воєнного конфлікту; геноцид. За публічні заклики до вчинення перелічених дій чи розповсюдження матеріалів з такими закликами передбачена кримінальна відповідальність. Ці злочини передбачені різними розділами Особливої частини КК, отже мають різний об'єкт посягання. Але всі вони об'єднані спільними рисами:

- ці діяння можуть нести загрозу одразу значній кількості громадян;
- історія вказує на той факт, що до здійснення таких діянь досить часто спонукалась велика кількість учасників;
- наслідки можуть бути глобальними, і від того ще більш фатальними;
- такі діяння не складно спровокувати при відповідній підготовці і володінні навичками маніпулювання масами.

Складно знайти в КК інші злочини, яким притаманні всі ці ознаки одночасно, проте злочин, передбачений ст. 114-1 – саме такий.

Розповсюдження матеріалів із публічними закликами є їх неодмінним супутником, як форма об'єктивної сторони. Великий тлумачний словник до матеріалів відносить «відомості, дані, посібники й ін., що їх використовують як основу, джерело для чого-небудь», як доказ чогось [3, с. 651]. Розповсюдження матеріалів із закликами до перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань має такий самий рівень суспільної небезпечності, як і безпосередньо публічні заклики. В такому випадку змінюється лише форма подачі інформації, зміст діяння залишається таким самим.

Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань є відносно новим злочином, який з'явився в КК на вимогу обставин та часу. Ст. 114-1 КК охороняє надзвичайно важливу сферу суспільних відносин – обороноздатність держави. Разом з тим, вказана стаття не повною мірою охоплює діяння, які можуть посягати на зазначений об'єкт. Так, особа не буде нести кримінальну відповідальність за публічні заклики до перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань чи розповсюдження матеріалів з такими закликами. Відповідальність настане лише в тому випадку, якщо буде можливим довести, що такі заклики були підбурюванням до вчинення злочину, що може бути досить складною проблемою, адже публічні заклики відрізняються від підбурювання за деякими ознаками. Такі заклики можуть призвести до жахливих наслідків, інколи навіть більших, ніж до яких міг би призвести передбачений ст. 114-1 злочин.

Список використаних джерел:

1. Дьяков С.В. Государственные преступления (против основ конституционного строя и безопасности государства) и государственная преступность / С.В. Дьяков. – М.: Издательство НОРМА, 1999. – 320 с.

2. Сичевський В.В., Харитонов Є.І., Олейніков Д.О. Науково-практичний коментар до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України). Харків: Право, 2016. 232 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.

Краснов О.В.

*начальник ОРВ (з м.д. н.п. Краснопілля) ОРУ СхРУ,
Державна прикордонна служба України*

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІЗ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасна організована злочинність є однією із гострих та складних проблем, що постала перед світовим співтовариством і завдає потужний вплив на усі сфери суспільного життя. Діяльність правоохоронних органів із протидії високоорганізованим кримінальним структурам із високим рівнем оснащення, що використовують насильство та корупцію і діють поза межами національної юрисдикції, залишається неадекватною ступеню загрози.

Особливого значення протидія злочинності має для нашої держави, де це явище вийшло далеко поза межі загальнокримінального і перетворилося на чинник, що загрожує самому існуванню держави та нації. Організована злочинність та пов'язана із нею корупція глибоко проникли в органи державної влади та економіку. Посилюється кримінальний контроль над інформаційною сферою, у тому числі шляхом використання глобальних комп'ютерних мереж, ЗМІ та телебачення. Діяльність кримінальних структур набуває терористичної спрямованості, що проявляється у набутті нею політичного забарвлення.

Транснаціоналізація організованої злочинності обумовлює участь у протидії цьому явищу органів охорони державного кордону. Одним із проявів транснаціоналізації є вчинення угрупованнями організованої злочинності злочинів транскордонного характеру, тобто пов'язаних із перетином державного кордону країни. У протидії такого роду злочинам беруть участь підрозділи органів охорони державного кордону.